

МОНИТОР:

СПРОВЕДУВАЊЕТО НА ИТНИТЕ РЕФОРМСКИ ПРИОРИТЕТИ

Период: 09-20.11.2015 г.

Спроведување на Политичкиот договор

Собранието ги усвои претходно договорените пакет закони¹ на седницата одржана на 9 ноември и донесе одлука за формирање Анкетна комисија за скандалот со прслушувањето.

Министрите и замениците на министри предложени од СДСМ, како и замениците на министри од редовите на ВМРО-ДПМНЕ (на министрите предложени од СДСМ) беа изгласани на собраниска седница одржана на 11 ноември. Со тоа се оствари значаен чекор во конституирањето на т.н. преодна влада којашто треба да ги подготви априлските избори.² Дополнително, актуелниот премиер треба да поднесе оставка 100 дена пред изборите и на чело на оваа влада да биде избран нов премиер предложен од ВМРО-ДПМНЕ.

На дневен ред во преговорите за спроведување на Договорот е реформата во сферата на медиумите. Согласно Извештајот на Европската комисија за напредокот на Република Македонија за 2015 година, слободата на изразување заедно со правосудството и финансиската дисциплина се области во кои е забележано уназадување. И во овој извештај, Комисијата ја потенцира потребата од завршување на прегледот на Охридскиот рамковен договор во контекст на подобрување на социјалната кохезија.³

Активирањето на препораката за отпочнување преговори е условено **со целосно спроведување на Политичкиот договор и суштински наредок во спроведувањето на Итните реформски приоритети**, за што Комисијата ќе се наврати на прашањето непосредно по изборите во април. Итните реформски приоритети, согласно новата методологија на Европската комисија во подготовката на извештаите, се наведени како препораки за надминување на критичните состојби, особено во делот на политичките критериуми и Поглавјето 23 – Правосудство и темелни права.

Владеене на правото и правосудство

Правосудство

Специјалната јавна обвинителка испратила барање до Јавното обвинителство за доставување на податоци за бројот на предметите оформени во јавните обвинителства кои се однесуваат на нејзиниот делокруг на работа, назначувањето на јавните обвинителства и броевите под кои се заведени. Јавното обвинителство го испочитува законскиот рок од 8 дена⁴ и на 19 ноември соопшти дека се доставени податоци за 35 предмети.⁵ Меѓу нив не е случајот „Пуч“.⁶ Специјалната јавна обвинителка на 10 ноември оствари средба со шефицата на мисијата на ОБСЕ, Нина Суомалаинен, којашто изразила поддршка.

Поради повторно отсуство на Зоран Заев на петтата расправа од **случајот „Пуч“** одржана на 13 ноември, за следната расправа судијката нареди негово стражарно приведување.⁷ Ставот на Заев за неговото непојавување останува ист, односно доколку дотогаш специјалното јавно обвинителство не го преземе предметот „Пуч“ Зоран Заев нема да се појави на закажаното рочиште.⁸ На Заев дополнително ќе му се суди и за поткуп, согласно одлуката на Советот за оцена на обвинителен акт при Основниот суд Скопје 1 Скопје.⁹

¹ Закон за укажувачи; Закон за изменување и дополнување на Кривичниот законик; Закон за изменување и дополнување на Законот за Владата на Република Македонија; Закон за заштита на приватноста; Закон за изменување и дополнување на Изборниот законик.

² Согласно Политичкиот договор, актуелната влада ќе ја поднесе својата официјална оставка до Собранието во догледно време за да овозможи инаугурација на новата влада на 15 јануари 2016 година, 100 дена пред парламентарните избори што ќе се одржат на 24 април 2016 година. Новите министри и нивните заменици ќе останат на своите позиции во новата влада.

³ Првата фаза од прегледот на ОРД беше спроведена во 2012 година. Втората фаза, која се спроведува со поддршка од ОБСЕ и Европскиот Институт за мир започна во септември 2015 година. Беа формирани шест (6) работни групи за анализа на различни делови на ОРД и во текот на 03.11 – 20.11.2015 беа одржани тематски консултации за сите шест тематски области на ОРД (правична застапеност, антидискриминација, помали заедници, децентрализација, употреба на јазиците и образование).

⁴ Член 11 став 2 од Законот за Јавно обвинителство за гонење на кривични дела поврзани и кои произлегуваат од содржината на незаконското следење на комуникациите: (2) По писмено барање од Јавно обвинителство, јавните обвинителства се обврзани, во рок од осум дена, да предадат кој било предмет по кој постапуваат за да се одлучи дали предметот спаѓа во надлежноста на Специјалниот јавен обвинител, согласно со неговите/нејзините овластувања определени со овој закон.

⁵ Соопштение. Веб страна на ЈОРМ. 19.11.2015 г. Достапно на: <http://jorm.gov.mk/?p=2324>.

⁶ Од мониторинг активностите на Хелсиншкиот комитет за човекови права на Република Македонија.

⁷ Од мониторинг активностите на Коалицијата „Сите за правично судење“.

⁸ Соопштение за јавност. Веб страна на СДСМ. 12.11.2015 г. Достапно на: <http://www.sdsrm.org.mk/default.aspx?mId=55&aqlId=2&articleId=12733>.

⁹ Соопштение за јавност. Веб страна на Основен суд Скопје 1 Скопје. 18.11.2015 г. Достапно на: <http://www.osskopje1.mk/Novosti.aspx?novost=429>.

Новиот Деловник за работа на **Судскиот совет на РМ** на 17 ноември е објавен на веб страната на Судскиот совет.¹⁰ Со овој деловник се уредува начинот на работа на Судскиот совет, изборот на член, претседател и заменик претседател на Советот; изборот на судија, претседател на суд и судија-поротник; престанок на функцијата и разрешување; одлучување за имунитет и притвор на судија; оценување на работа на судија и претседател на суд и други прашања од надлежност на Советот.¹¹ Судскиот совет на 13 ноември оствари средба со членови на Венецијанската комисија во врска со новите (предлог) измени на законската регулатива за дисциплинска одговорност на судиите.¹² Законската регулатива за дисциплинска одговорност, особено формирањето на Советот за утврдување на факти и покренување постапка за одговорност на судија, беа дискутирани и на средбата на делегацијата на Венецијанската комисија со претставници на граѓанското општество, одржана еден ден претходно.¹³

Европскиот суд за човекови права донесе пресуда во предметот Хајрулаху против Република Македонија со која утврди дека државата е одговорна за повреда на член 3 од Европската конвенција за заштита на човековите права и основните слободи, што се однесува на забраната на тортура.¹⁴ **Бирото за застапување на РМ пред ЕСЧП** во соработка со Академијата за судии и јавни обвинители на 10 ноември организираше работилница во врска со повторувањето на постапка по пресуда од Европскиот суд за човекови права.

Академијата за судии и јавни обвинители објави оглас за прием на 30 нови слушатели во почетна обука кои би биле кандидати за судии и јавни обвинители.¹⁵ Претходно, при изборот на тимот на специјалната јавна обвинителка во јавноста беше покренато прашањето за недостигот на кадри во јавните обвинителства.

Следење на комуникациите

Согласно одлуката за основање **Анкетна комисија за скандалот со прислушувањето**, оваа комисија треба да ја утврди хронологијата на настаните и околностите и политичката одговорност поврзана со прислушувањето и содржината на објавените материјали. Анкетната комисија треба да изготви и препораки кои ќе имаат за цел да превенираат незаконско следење на комуникациите и зголемување на транспарентноста на државните и владините институции.

Собранието ги избра членовите на Комисијата¹⁶ на седница одржана на 17 ноември, на предлог на Комисијата за прашања на изборите и именувањата. Седницата на Комисијата за прашања на изборите и именувањата претходно беше еднаш одложена бидејќи ВМРО-ДПМНЕ и ДУИ не доставиле предлози за членови.

Лустрација

Доставено е барање за слободен пристап на информации од јавен карактер до Комисијата за верификација на факти во врска со точниот број на предлози за покрената постапка, но досега нема повратен одговор.¹⁷

Изборна реформа

Измените на Изборникот законик ги интегрираат реформите за кои беше постигната согласност во работната група за спроведување на Договорот од Пржино.¹⁸

Се додаваат две нови одредби со кои се забранува користење на канцелариски простор, канцелариска опрема и службени возила на државните органи за потребите на изборната кампања и се забранува вршење и обид за вршење притисок и заплашување на гласачи или членови на нивните семејства или ним блиски лица.

¹⁰ Деловник за работа на Судскиот Совет на РМ, усвоен на 30 октомври. Достапно на:

<http://www.ssrn.mk/docs/akti/%D0%94%D0%95%D0%9B%D0%9E%D0%92%D0%9D%D0%98%D0%9A%D0%97%D0%90%D0%A0%D0%90%D0%91%D0%9E%D0%A2%D0%90%D0%9D%D0%90%D0%A1%D0%A1%D0%A0%D0%9C%2030%2010%202015.pdf>

¹¹ Од мониторинг активностите на Институтот за човекови права. Деловникот ќе биде дополнително анализиран.

¹² Остварена средба помеѓу Судскиот совет и делегација на Венецијанската комисија. Веб страна на ССРМ. 13.11.2015 г. Достапно на: <http://www.ssrn.mk/Novosti.aspx?novosti=363>.

¹³ На средбата учествуваше политика и Маргарита Цаца Николовска, претседател на Институтот за човекови права.

¹⁴ Пресудата е достапна на: [http://hudoc.echr.coe.int/eng#{"sort":\["kupdate Descending"\],"documentcollectionid2":\["GRANDCHAMBER","CHAMBER"\],"itemid":\["001-158137"\]}](http://hudoc.echr.coe.int/eng#{).

¹⁵ Јавен оглас за прием на слушатели на почетна обука во Академијата за судии и јавни обвинители „Павел Шатев“. Веб страна на АСЈО. Објавен на 18.11.2015 г. (објавен во Службен весник на 9.11.2015г.). Достапно на: <http://www.jpacademy.gov.mk/novosti/-----30----->.

¹⁶ За претседател е избран Петре Шилегов, за заменик-претседател Горан Мисовски, додека пак Антонио Милошоски, Силвана Бонева, Крсто Мукоски, Павле Саздов, Димитар Стевананџија, Лилјана Затурска, Магдалена Манаскова, Владанка Авировиќ, Томислав Тунтев, Васко Ковачевски, Талат Џафери, Ејуп Рустеми, Ернад Феџула и Роза Топузова-Каревска се избрани за членови на Комисијата.

¹⁷ Барањето е доставено на 2 ноември од страна на Институтот за човекови права.

¹⁸ За начинот на избор на пратеници од дијаспората, регистрацијата на гласачите, политичкото рекламирање на јавниот радиодифузен сервис и приватните медиуми и составот на Државната изборна комисија известивме во претходните брфови.

Од денот на распишување избори па до денот на нивно завршување, не може да се располага со буџетски средства односно да се започнуваат изградби и да се исплаќаат плати, пензии, социјална помош и други исплати кои не се редовни исплати. Во периодот од 20 дена пред започнување на изборна кампања па до завршување на изборите не смее да се исплаќаат субвенции кои не се редовни месечни исплати и да се одржуваат јавни настани по повод изградби односно пуштање во употреба на јавни објекти.

Избирачкиот список го води Државната изборна комисија којашто е единствено надлежна за неговото ажурирање врз основа на проверки и статистички анализи, вкрстени проверки на различни бази на податоци и евиденции, неограничени теренски проверки и други соодветни признати методи на проверка.

Во однос на рамноправната застапеност на половите, најмалку 40% од кандидатите му припаѓаат на помалку застапениот пол, и тоа: на секои три места најмалку едно место му припаѓа на помалку застапениот пол и дополнително уште најмалку по едно место на секои десет места.

Изборната кампања не смее да се финансира од буџетски средства, средства од јавни претпријатија и јавни установи. Како донации се смета и бесплатно давање на услуги. Учесникот во изборната кампања може да потроши најмногу до 180 денари по запишан избирач во изборната единица, при што поднесува финансиски извештај до Државниот завод за ревизија.

На седницата одржана на 16 ноември, Собранието донесе одлука за објавување на јавен оглас за избор на претседател и членови на Државната изборна комисија.¹⁹

Деполитизација на јавната администрација

Актуелниот **министер за внатрешни работи**, Оливер Спасовски, на 12 ноември испратил телеграма до вработените дека „сите пренесени овластувања од министрите за внатрешни работи кои раководеле со МВР до денот на донесувањето на наведената одлука за избор на членови на Владата на Република Македонија, престануваат да важат“. Телеграмата беше првично пренесена од провладините медиуми, при што нивните наслови упатуваа на *хаос во МВР*, нарушување на безбедносниот систем и парализирање на полицијата.²⁰ ВМРО-ДПМНЕ обвини дека со ваквиот потег се прави политизација на МВР.²¹ Поради ваквите реакции, Спасовски објави демант на страната на МВР.²²

По стапувањето на функцијата **министерка за труд и социјална политика**, Фросина Ташевска Ременски ги охрабри вработените и граѓаните да пријават секаков вид на притисоци, незаконско постапување или барања од претпоставен за незаконско постапување. Дополнителниот заменик министер Диме Спасов со свој допис ги повика вработените да не постапуваат по известувањето кое им го пратила новата министерка, бидејќи тоа е незаконско и „претставува груб обид за партизација на институциите и прекршување на правата и слободите на граѓаните“.

Согласно **измените во Изборниот законик**, политичките партии учесници во изборниот процес потпишуваат Кодекс за фер избори со кој недвосмислено се обврзуваат дека нема да вршат никаков притисок или обид за притисок врз вработените во јавната и државната администрација, како и во трговски друштва и претпријатија со државен капитал.

Медиуми

Во однос на Извештајот на ЕК во делот на слободата на изразување, **Здружението на новинари (ЗНМ)** смета дека тој е најкритичен, но и најреален досега.²³ **Македонската асоцијација на новинари (МАН)**, пак, го оцени како пристрасен, субјективен и едностран.²⁴

Непосредно пред состанокот на политичките партии, беше организирана средба во широк состав со цел да се слушнат ставовите на пошироката медиумска сфера и невладините организации. Според изјавата на олеснувачот Ванхауте, реформата на медиумите се однесува на осум точки: елиминирање на насилството

¹⁹ Достапно на: <http://www.sobranie.mk/materialdetails.nsp?materialId=d7698074-2202-4ae8-9c11-8f09c678dc14>.

²⁰ Меву првите реагираше и поранешната министерка за внатрешни работи, Гордана Јанкуловска, која преку својот твитер профил предупреди дека „Функциите на државата се доведени во прашање“.

²¹ СДСМ не издржа ни два дена, а веќе покажа како ќе го политизира Министерството за Внатрешни Работи. Веб страна на ВМРО-ДПМНЕ. 13.11.2015 г. Достапно на: <http://vmro-dpmne.org.mk/?p=28328>.

²² Демант во однос на предметната телеграма. Веб страна на МВР. 13.11.2015 г. Достапно на: <http://www.mvr.gov.mk/vesti/807>.

²³ ЗНМ: Извештајот на ЕК критичен, но реален. Веб страна на ЗНМ. 12.11.2015 г. Достапно на: <http://www.znm.org.mk/drupal-7.7/mk/node/927>.

²⁴ МАН: Извештајот на ЕК во делот на медиумите е пристрасен. Телма. 10.11.2015 г. Достапно на: <http://www.telma.com.mk/vesti/manizveshtajot-na-ek-vo-delot-na-mediumite-e-pristrasen>. МАН немаат своја веб страна.

против новинарите, слободен пристап до информации, избегнување на пријави за клевета, преиспитување на политичкото и владиното рекламирање, само-регулација на медиумите преку етички совет и промени во работата на Агенцијата за аудио и аудио-визуелни услуги, Македонската информативна агенција и Јавниот радиодифузен сервис. Од политичките партии, само СДСМ и ДПА присуствуваа на оваа дебата. Рокот за постигнување согласност е пролонгиран за една недела односно до 27 ноември.

Согласно измените на Изборниот законик²⁵, **Агенцијата за аудио и аудио-визуелни медиуми** на 12 ноември испрати соопштение до медиумите дека не смеат да емитуваат односно да објавуваат реклами финансирани од Буџетот на Република Македонија, општините и на градот Скопје и на сите други лица на кои со закон им е доверено вршење на јавни овластувања.²⁶ По ваквото соопштение, **Јавниот радиодифузен сервис** на 13 ноември го прекина објавувањето на владини реклами и кампањи финансирани од буџетски средства. Со оглед на фактот дека измените на Изборниот законик стапија на 10 ноември, соопштението и ваквата одлука се со задоцнување од два, односно три дена. Радиодифузерите, печатените медиуми и електронските медиуми, како и нивните поврзани лица не смеат на било каков начин да финансираат или да даваат донации на политичките партии.

Медиумските организации реагираа на измените во Изборниот законик кои предвидуваат зголемување на казните за медиумите и проширување на опсегот и врз интернет порталите, при што бараат да бидат вклучени во процесот на преговори. Во спротивно, тие најавуваат протести пред Клубот на пратеници, бојкотирање на решенијата од преговорите и на изборите.²⁷

Во присуство на професионалните здруженија, Агенцијата за медиуми и олеснувачот Ванхауте, раководството на МРТВ на 17 ноември го презентираше **Етичкиот кодекс на јавниот сервис**. Ваквото решение наиде на критики од ЗНМ, кои го оценија како политичко решение.

²⁵ Член 83 од Законот за изменување и за дополнување на Изборниот законик: Од денот на влегувањето во сила на овој Законик до денот на одржување на предвремени избори за пратеници, кои ќе се одржат на 24 април 2016 година, радиодифузерите, печатените медиуми и електронските медиуми (интернет-порталите) не смеат да емитуваат, односно да објавуваат реклами финансирани од буџетот на Република Македонија, од буџетите на општините и на градот Скопје и на сите други лица на кои со закон им е доверено вршење јавни овластувања.

²⁶ Соопштение за медиуми. Агенција за аудио и аудиовизуелни медиумски услуги. Веб страна на АВМУ. 12.11.2015 г. Достапно на: http://avmu.mk/index.php?option=com_content&view=article&id=2473%3A2015-11-12-14-56-22&catid=88%3Asoopstenija-media&Itemid=313&lang=mk.

²⁷ Медиумски организации: Казните за медиумите од Изборниот законик се скандалозни. Нова Тв. 20.11.2015 г. Достапно на: <http://novatv.mk/index.php?naviq=8&cat=2&vest=25689>.

РЕАКЦИИ

Повторно до нас е упатена реакција (пристигната на нашата електронска адреса на 10.11.2015 година) од страна на портпаролката на Врховниот суд, која подолу ја пренесуваме во целост.

Истовремено изразуваме задоволство што споменатиот говор на претседателката на Врховниот суд е објавен на веб страната на Судот и заинтересираните читатели можат во целост да го прочитаат.²⁸

текст на реакцијата:

„Почитувани,

Би благодариме за доставениот Ваш извештај под наслов "Монитор: спроведувањето на итните реформски приоритети" за период од 21.10.2015 година до 06.11.2015 година, кој ни го доставивте преку e-mail на ден 09.11.2015 година во 18.00 часот.

Во образложението на Вашиот извештај, повторно појаснувате дека Мрежата 23-мрежа на невладини организации, основана во јули 2015 година, во овој момент работи на следење на итните реферомски приоритети, поддржано од Кралството Холандија, а **своите извештаи ги темели на истражување и на застапување базирано врз докази и аргументи.**

Во делот „Владеене на правото и правосудство“, на третата страна на Вашиот извештај е наведено „Во својот поздравен говор, претседателката Лидија Неделкова изјави дека и покрај тоа што судството во Македонија се соочува со одредени проблеми и слабости што треба да се надминат, перцепцијата на јавноста за судството повеќе се темели на паушални критики **упатени преку и од страна на медиумите**“.

Во овој контекст, неприфатливо е за нас во извештајот да стои делот „упатени преку и од страна на медиумите“ бидејќи тоа не е дел од говорот на Претседателот на Врховниот суд на Република Македонија од Свечената Академија на 29 октомври 2015 година, каде во ниту еден момент не се споменува зборот медиуми, ниту контекстот на говорот се однесува на паушални критики упатени преку и од страна на медиумите.

Повторно Ви укажуваме дека лично мислење и своеволен коментар не може да биде основ врз кој можете да го правите овој извештај, кој тврдите дека го правите врз основа на истражување и на застапување базирано врз докази и аргументи.

Говорот на Претседателот на Врховниот суд на Република Македонија Лидија Неделкова, може да го превземете од веб страната на Врховниот суд „www.vsrn.mk“, во делот соопштенија за јавност, во рамки на соопштението за Свечената Академија по повод 70 години од основањето на Врховниот суд на Република Македонија, одржана на 29 октомври 2015 година. Од овие причини, Ви го доставуваме овој текст како наша Забелешка, која бараме да биде земена во предвид.“

²⁸ Достапен на: http://www.vsrn.mk/cms/FCKEditor_Upload/File/%D0%93%D0%BE%D0%B2%D0%BE%D1%80-70%20%D0%B3%D0%BE%D0%B4%D0%B8%D0%BD%D0%B8.pdf.